

De Mierenleeuw (*Myrmeleon formicarius*)

M. Koning

De Mierenleeuw is een insect met een boeiende levenswijze en wordt ook in de duinen gevonden. E. Heimans heeft veel waarnemingen aan dit dier in "De Levende Natuur" beschreven.

De larven zijn te vinden onder overhangende kantjes, waar het zand niet nat kan worden door regen. Met hun kop werpen zij het zand met kracht weg, zodat er een trechtertje ontstaat. Onderin dit trechtertje, in het zand verborgen, wachten ze af tot er een diertje met het zand van de trechterrand naar beneden glijdt. Met de grote kaken wordt de prooi gegrepen en leeg gezogen. In de buurt van een mierenest zullen de meeste slachtoffers wel mieren zijn, maar ook andere diertjes worden gegrepen.

De larve overwintert één keer en hervat na de winter nog een tijd z'n vangtechniek. Later in de zomer wordt een cocon gesponnen zo groot als een knikker waarin hij dubbelgevouwen overwintert en dan pas verpopt. Bij het ontpoppen wordt er eerst een rond luikje in de cocon geknaagd, waarna de pop zich voor de helft naar buiten werkt. De pophuid scheurt verder open en het imago kruipt naar buiten. Het insect kruipt nu in een stengel om de vleugels te strekken en om te drogen. Het is opmerkelijk dat de dieren vrijwel gelijktijdig ontpoppen.

's Avonds worden ze actief en beginnen aan een paringsvlucht, waarna ze zich verbergen onder de overhangende kantjes, die weer geschikt zijn voor de larven om hun trechtertjes te kunnen maken. Heimans nam waar, dat honderden!! dieren op zo'n plaats door mieren afgemaakt en weggesleept werden. Terwijl de mieren met de slachtoffers bezig waren, lieten deze nog steeds eitjes vallen.

Er zijn twee soorten Mierenleeuwen in ons land waargenomen. De grootste soort, met een vleugelwijdte van 6 tot 8 cm. komt (kwam?) in het zuiden van het land voor en heeft heldere ongevlekte vleugels. De soort waar we in de duinen mee te maken hebben is kleiner en heeft dofgekleurde, gevlekte vleugels met een wijdte van 5 tot 6 cm. Ook liggen de larventrechters van de grote soort meer op open terrein en niet onder overhangende kantjes.

Larventrechters zijn vaak jarenlang op dezelfde plaatsen aanwezig. Als de overhangende kantjes vernield worden of op een andere manier verdwijnen, betekent dit het einde van de kolonie. Bij regen wordt de grond nat en de trechters kunnen dan geen dienst doen als valkuil. Als de plaats niet geheel gunstig is, kunnen de larven een eindje verhuizen. Aan de grootte van de trechters is de leeftijd van de larven af te lezen; de grootste trechters vindt men natuurlijk aan het einde van het tweede larvenjaar. Het spinnen van de cocon gebeurt in het zand onder in de trechter.

Volwassen mierenleeuwen zijn slechte vliegers. Aan de fladderende vlucht zijn ze gemakkelijk van waterjuffers en libellen te onderscheiden.

Als de geboorteplaats geschikt is voor de nieuwe generatie larven, hoeven de wijfjes geen afstanden af

te leggen om eieren af te zetten. Het voordeel hiervan is, dat er minder kans is om door vogels gesnapt te worden. Het feit dat "nieuwe" overhangende kantjes op grote afstand van "bewoonde" plaatsen spoedig gevonden worden betekent dat er ook wel vluchten door wijfjes gemaakt worden.

Onder overhangende kanten in nog stuivende kuilen vonden wij tot nog toe geen trechtertjes.

In 1940 was nog weinig over de verspreiding bekend. Er werd verondersteld dat hij in de noordelijke helft van ons land niet gevonden werd. Wel was hij bekend uit Bergen en er was een vondst uit Aerdenhout. In 1968 was er een vermoeden dat dit dier zeldzamer werd. De heer Iven schreef dit toe aan het verbod om in heidestroken, ook op kleine schaal, zand te graven. Voorheen gebruikte veel boertjes zand voor het kippenhok of om het modderig erf te bezanden. Het zand werd dan vaak vanonder de heideplag uitgestoken, zodat er ideale plekjes voor de Mierenleeuw ontstonden.

De wraak der mieren.
Een levende mierenleeuw voortgesleept door de mieren.
Rechts boven: een cocon met leegge pophuid.

Tenslotte nog wat eigen ervaring. In 1992 vonden wij op Terschelling op twee plaatsen trechters met larven en één vliegend dier op het landgoed Bantam bij 's Gravenland.

Tijdens een excursie, ook in 1992, maakte Siem Langeveld ons attent op trechtertjes langs de Pannelandersweg. Omdat ik niet verwachtte dat deze dieren hier ook in de duinen aanwezig waren, was dit wel een verrassing. Later vonden we langs de Haasvelderweg ook een overhangend kantje met trechters. Het afgelopen jaar (1993) waren er ook larventrechters aanwezig aan de noordkant van het Weetje van de Blauwe Paal. Op het moment dat dit geschreven wordt, is dit gebied veranderd in een groot meer. Zeker 90 % staat onder water en ik vrees, dat de overwinterende larven dit niet overleven.

Literatuur:

De Levende Natuur. 1902. E. Heimans
De Levende Natuur. 1940. Dr. D. MacGillavry.
Natuur Historisch Maandblad. 1963. G. Braeckman.
Natura. sept. 1968. A. Smit
Natura. dec. 1968. Willem Iven.